

**KAMMARRÄTTEN
I STOCKHOLM**
Avdelning 03

DOM

2016-06-16
Meddelad i Stockholm

Mål nr 6837-15

KLAGANDE

[REDACTED]

MOTPART

Försäkringskassan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 24 juni 2015
i mål nr 26193-14, se bilaga A

SAKEN

Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 366320

Postadress
Box 2302
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 5

Telefon
08-561 690 00
E-post: kammarrattenistockholm@dom.se
www.kammarrattenistockholm.domstol.se

Telefax
08-14 98 89

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

YRKANDEN

██████████ yrkar att hon ska beviljas assistansersättning, i första hand i sökt omfattning och i andra hand i den omfattning som kammarrätten bedömer som skälig.

Försäkringskassan bestrider bifall till överklagandet.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Utgångspunkter

Frågan i målet är om ██████████ har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov i sådan omfattning att hon har rätt till assistansersättning.

Kammarrätten har i en dom denna dag i ett mål angående rätt till personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, bedömt att ██████████ tillhör personkretsen enligt 1 § 3 LSS (mål nr 6523-15). I det nu aktuella målet har det dock inte ifrågasatts att ██████████ tillhör personkretsen. Försäkringskassan har avslagit hennes ansökan om assistansersättning på den grunden att behovet av personlig assistans för att tillgodose grundläggande behov bedöms uppgå till endast ca 9,67 timmar per vecka, och att det därmed understiger 20 timmar per vecka.

Eftersom ██████████ tillhör personkretsen enligt LSS har hon enligt 51 kap. 3 § socialförsäkringsbalken rätt till assistansersättning förutsatt att hon behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS, dvs. personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

Det kan i detta sammanhang nämnas att en funktionshindrad person kan omfattas av personkretsen utan att för den skull uppfylla förutsättningarna för t.ex. insatsen personlig assistans, medan däremot rätt till andra insatser enligt LSS kan föreligga (se t.ex. RÅ 2009 ref. 57 och HFD 2012 ref. 8).

Av förarbetsuttalanden och praxis framgår bl.a. följande när det gäller insatsen personlig assistans (se prop. 1992/93:159 s. 64 och 174 f. samt RÅ 2009 ref. 57 och HFD 2015 ref. 46). Det ska vara fråga om hjälp eller stöd av mycket privat karaktär och insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag. Rätten till personlig assistans är avsedd att omfatta svårt funktionshindrade som behöver hjälp med den personliga hygien, med intagande av måltider och med annan personlig service. Den enskilde ska ha ett klart behov av personlig assistans i de situationer det är fråga om. Det är främst personer med fysiska funktionshinder och med de mest omfattande behoven som är berättigade till insatsen personlig assistans. Vad lagstiftaren åsyftat är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Det är inte all hjälp med t.ex. måltider eller påklädning som kan anses vara av detta kvalificerade slag. Detta bör beaktas vid tolkningen av vad som ska anses omfattat av hjälp med de grundläggande behoven enligt 9 a § LSS.

Utredningen i målet och kammarrättens bedömning

Som framgår av förvaltningsrättens dom har [REDACTED] tidigare varit beviljad assistansersättning med cirka 100 timmar per vecka. Hjälpbehovet för de grundläggande behoven har då bedömts uppgå till 60 timmar per vecka och har endast avsett hjälp i samband med sondmatning. [REDACTED] har i samband med föregående assistansperiod inte uppgett sig ha något hjälpbehov när det gäller personlig hygien eller av- och påklädning.

Vid den tvåårsomprövning som utmynnade i det nu överklagade beslutet höll Försäkringskassan ett utredningssamtal i hemmet den 8 mars 2013. Av dokumentation från detta samtal framgår att [REDACTED] inte heller vid denna tidpunkt uppgav att hon hade något hjälpbehov avseende personlig hygien, i samband med toalettbesök eller vid av- och påklädning. [REDACTED] har senare under Försäkringskassans utredning ändrat sina uppgifter och uppgett att hon behöver hjälp för att tillgodose dessa behov. Som förklaring till att hon ändrat sina uppgifter har angetts att hon på grund av skam och stigma inte har vågat berätta om sina behov.

Försäkringskassan har trots att uppgifterna har ändrats godtagit viss tid för de ovan nämnda behoven. Vad som har godtagits är 1 timme för personlig hygien, 3,5 timmar för toalettbesök samt 1,67 timmar för av- och påklädning. Vad gäller behov i samband med måltider har Försäkringskassan med hänvisning till Kammarrätten i Stockholms dom den 8 juni 2010 i mål nr 348-10 bedömt att det i huvudsak endast är den hjälp som behövs i samband med att starta upp och avsluta sondmatning som kan betraktas som ett grundläggande behov. För detta behov har Försäkringskassan godtagit 3,5 timmar per vecka. Sammantaget har Försäkringskassan därmed godtagit 9,67 timmar för de grundläggande behoven.

När det gäller den medicinska och övriga utredning som finns i målet anser kammarrätten att den inte ger stöd för att [REDACTED] behov av personlig assistans är så omfattande som hon har uppgett. Exempelvis har specialistläkaren [REDACTED] enligt samtalsdokumentation med Försäkringskassan den 14 mars 2013 angett att det är mycket svårt att avgöra dels vilka aktivitetsbegränsningar [REDACTED] har utifrån sin smärtproblematik, dels vilka hjälpbehov hon har utifrån sin funktionsnedsättning.

Den ADL-bedömning som arbetsterapeuten [REDACTED] har gjort är endast till begränsad del baserad på observationer. I huvudsak bygger bedömningen på muntliga uppgifter från [REDACTED] och hennes mor. I bedömningen anges bl.a. att hjälpbehovet i samband med toalettbesök uppgår till nio timmar per dag. Enligt kammarrättens mening framstår den tidsåtgången som mycket hög och bekräftas inte heller av utredningen i övrigt. Av samtalsdokumentation den 14 juni 2013 från telefonsamtal mellan Försäkringskassan och [REDACTED] framgår att hon inte hade räknat på att hennes bedömning innebar drygt 23 timmars hjälpbehov per dygn, men att hon litat på den information hon fått av [REDACTED]. Enligt kammarrättens mening kan ADL-bedömningen mot denna bakgrund inte i sig anses styrka det uppgivna assistansbehovet. Vad gäller intyget från kuratorn [REDACTED] är inte heller detta, såvitt avser de praktiska hjälpbehoven, baserat på några observationer.

Vid en sammantagen bedömning av vad som kommit fram i utredningen bedömer kammarrätten att det inte är visat att [REDACTED] behov av personlig assistans för att tillgodose sina grundläggande behov uppgår till i genomsnitt 20 timmar per vecka. Rätt till assistansersättning föreligger därmed inte. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Jerry Eriksson
lagman
ordförande

Ann-Jeanette Eriksson
kammarrättsråd

Karin Nilsson Edin
kammarrättsråd
referent

Mårten Olsson
föredragande

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**

Avdelning 31

DOM
2015-06-24
Meddelad i
StockholmMål nr
26193-14**KLAGANDE**

[REDACTED]

Ombud: Gabriel Keryakos
Humana
Box 184
701 43 Örebro**MOTPART**Försäkringskassan
Processjuridiska enheten, Stockholm
103 51 Stockholm**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Försäkringskassans omprövningsbeslut 2014-10-07, se bilaga 1

SAKEN

Assistansersättning

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 591291

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00	08-561 680 01	måndag – fredag 08:00-16:30
		E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se		

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att hon ska beviljas assistansersättning enligt tidigare beslut alternativt i den omfattning förvaltningsrätten anser tillgodose hennes behov.

Till stöd för sin talan anför hon bl.a. följande. Hon har haft assistansersättning sedan flertalet år tillbaka i en omfattning av 100,54 timmar per vecka. Trots att det inte skett någon förändring i hennes hälsotillstånd avslår Försäkringskassan hennes ansökan. Försäkringskassan uppger att i samband med hembesök den 8 mars 2013 uppgav hon att hon inte behövde hjälp med sin personliga hygien. Hon har tidigare, i svar på kommunikering, förklarat att hon på grund av skam och stigma inte velat uppges för handläggaren att hon faktiskt behöver hjälp med sin personliga hygien samt på- och avklädning. Att hon behöver hjälp är inte tvistigt. För att undanröja ytterligare oklarheter kring hennes hjälpbehov påkallade hennes ombud ett nytt möte den 27 mars 2014, där hon noggrant förklarade vilka hjälpbehov, som hon sökte assistansersättning för, samt i vilken omfattning. De oklarheter som således uppstod kring hjälpbehovet efter första hembesöket får därmed anses undanröjda. – Försäkringskassan uppger att det inte finns någon utredning från arbetsterapeut eller andra underlag som objektivt styrker hennes behov vid dusch, insmörjning eller nagelklippning varför hon inte beviljas tid enligt sitt yrkande. Hon har uppgett under mötet den 27 mars 2014 att hon behöver hjälp med att duscha bl.a. på grund av smärta, kramper och orkeslöshet. Den senaste ADL-bedömningen, utfärdad av arbetsterapeut ██████████ daterad den 3 juni 2013, beskriver hennes hjälpbehov vid personlig hygien. Utöver det har även kompletterande information utifrån samtal med ██████████ tillförts. Av kompletterande samtal daterat den 14 juni 2013 med ██████████ framgår att ██████████ har observerat henne. ██████████ uppger att hon genomfört sin ADL-bedömning dels genom samtal, dels genom observa-

tion. Uppgifterna som framkommer av samtalet berör till stora delar på- och avklädning, förflyttning samt toalettbesök men till viss del även dusch. Arbetsterapeuten såg att det för henne fanns svårigheter att själv tvätta sig med anledning av den smärta hon har. ■■■■■ är en arbetsterapeut med mångårig erfarenhet och hennes bedömning bör således tillmätas tilltro. Det ska också förtydligas att den försäkringsmedicinska rådgivaren inte har träffat henne, vilket övriga intygsskrivande vårdgivare gjort. Efter som hon är avklädd i samband med förflyttning mellan dusch och sovrum får förflyttningen anses vara integritetsnära och därmed bedömas som grundläggande.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

En försäkrad som omfattas av 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, kan för sin dagliga livsföring få ersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag. För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS (51 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken, SFB).

Frågan i målet är om ■■■■■ behöver personlig assistans för sina grundläggande behov under i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan och därmed har rätt till assistansersättning.

Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att Försäkringskassan har gjort en sedvanlig tvåårsprövning av tidigare beslut, där ■■■■■ var beviljad assistansersättning med 100,54 timmar per vecka utifrån att hennes grundläggande hjälpbehov beräknades till totalt 60 timmar per vecka avseende måltidssituationen (sondmatning). Enligt 51 kap. 12 § SFB ska rätten till assistansersättning omprövas sedan två år förflutit sedan senaste

prövningen. Även om tidigare beslut kan ge en viss ledning innebär omprövningen att en ny förutsättningslös prövning ska göras av om förutsättningarna för rätt till assistansersättning föreligger och av det antal timmar som ersättningen ska utges för (jfr prop. 1992/93:159 s. 197).

I ADL-intyg – bedömning baserad på aktivitetsförmåga efter intervju och observation – utfärdat den 3 juni 2013 av den legitimerade arbetsterapeuten [REDACTED] anges [REDACTED] hjälpbehov enligt bl.a. följande. [REDACTED] duschar dagligen, får hjälp med förflyttning till och från badrum. Hon klarar inte att tvätta håret, försöker torka sig själv, får oftast hjälp eftersom hon inte orkar med sina armar. Man behöver hjälpa henne med att klä på sig kläder. Hon klarar inte att smörja in sig. Tid för dusch uppges till 14 timmar per vecka. [REDACTED] behöver hjälp till och från toaletstolen. Hon går ca 18 gånger per dag och behöver hjälp med att få av och på sig kläderna, men hon kan torka sig själv. Tid för toalettbesök uppges till 63 timmar i veckan. [REDACTED] äter inte, utan får näringsdropp genom peg två gånger per dag. Området kring pegen måste göras rent. Tid för måltider uppges till 7 timmar i veckan. [REDACTED] behöver hjälp med att klä av och på sig varje morgon och kväll. Hon klarar inte att sätta på eller ta av sig byxor, underbyxor och strumpor då hon har ont i ryggen och magen är svullen. Hon uppger sig ha svårt att ha kläder på sig då hon får ont i huden. Tid för på- och avklädning uppges till 9,5 timmar per vecka.

I Försäkringskassans samtalsdokumentation – telefonsamtal med [REDACTED] [REDACTED] – den 14 juni 2013 anges bl.a. följande. Uppgiften i intyg om att hjälpbehovet är 163,5 timmar per vecka är [REDACTED] bedömning utifrån hennes observation och intervju med [REDACTED] och hennes mamma. Hon har inte räknat på att detta innebär ca 23,35 timmar per dygn men hon litar på den information som hon har fått.

Av Försäkringskassans journalanteckning den 12 juni 2014 anges att Försäkringsmedicinsk rådgivare – efter att ha tagit del av läkarutlåtande den 6 maj 2013, dietistintyg den 10 maj 2013, ADL-journal den 26 april 2013 samt journal avseende telefonsamtal med läkare [REDACTED] [REDACTED] – uppgett att ovanstående utlåtande inte ger stöd för ett så omfattande hjälpbehov som påtalats. Hon kan gå kortare sträckor, hon klarar att äta och använda sina händer. Det framgår inte av de medicinska underlagen varför hon är i behov av personlig assistans vid toalettbesök, eller för att sköta sin personliga hygien, på vilket sätt hennes funktionsned-sättning medför att hon inte kan sätta sig ner eller sköta sin sond.

Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

Enligt förvaltningsrättsliga principer är det den som ansöker om en förmån, i det här fallet [REDACTED] som ska visa att förutsättningarna för att beviljas förmånen är uppfyllda.

I målet finns intyg från arbetsterapeut som anger att [REDACTED] har ett mycket omfattande hjälpbehov som kräver assistans i princip dygnet runt för att hennes behov ska tillgodoses. Intyget baserar sig dels på intervjuer, dels i viss mån på observationer, av [REDACTED]. I målet finns även läkarintyg, som är utfärdat utifrån arbetsförmåga, där [REDACTED] diagnoser anges. Läkarintyget lämnar dock ingen förklaring till hur hennes diagnoser skulle medföra ett assistansbehov, vilket även Försäkringskassans medicinska rådgivare har påpekat. Inte heller ger tidigare beslut om assistansersättning någon ledning i hjälpbehovets omfattning, eftersom [REDACTED] [REDACTED] då inte hade grundläggande hjälpbehov i form av personlig hygien samt på- och avklädning. Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund, och vad som har framkommit i övrigt, att det inte finns skäl för att frångå Försäkringskassans bedömning och beräkning av [REDACTED] grundläggande hjälpbehov, som då understiger i snitt 20 timmar per vecka.

██████████ har därför inte rätt till assistansersättning. Vad som har anförts i övrigt leder inte till en annan bedömning och överklagandet ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 2 (DV 3104/1A).

Eva Bäckström
Rådman

Nämndemännen Jan Ersson, Simon Forsgren och Sven Jonsson har också deltagit i avgörandet.

Ludvig Ahlström har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om

de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.